

ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Шнурко Яна Вікторівна,

завідувачка відділення зав'язків з громадськістю

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Метою наукової статті є визначення та дослідження принципів взаємодії Національної поліції та ЗМІ на підставі норм чинного законодавства та практики його застосування, а також доробку вітчизняних учених.

Запропоновано таке визначення: принципи взаємодії поліції та ЗМІ – це закріплені у нормативно-правових актах керівні ідеї, які визначають засади узгодження дій між Національною поліцією та ЗМІ задля забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Автор традиційно розподіляє принципи взаємодії Національної поліції та ЗМІ на загальні та спеціальні. До загальних принципів віднесено принципи верховенства права; дотримання прав і свобод людини; законності; відкритості та прозорості; політичної нейтральності; взаємодії з населенням на засадах партнерства; безперервності, а також вільного отримання, поширення та будь-якого іншого використання інформації; рівноправності. Виділено такі принципи взаємодії Національної поліції та ЗМІ на сучасному етапі суспільного розвитку, як принципи партнерства; активного діалогу; динамічності; добровільності; раціональності; ефективності; компетентності; комплексності; соціальної відповідальності.

Автор актуалізує потребу виділення та розмежування принципів взаємодії Національної поліції та ЗМІ й принципів інформування громадян про стан правопорядку та правоохоронної діяльності Національної поліції.

До принципів інформування громадян про стан правопорядку та правоохоронну діяльність Національної поліції віднесено принципи об'єктивності, своєчасності, надійності, значимості, корисності, пріоритету приватного, особистого життя громадян, орієнтованості на інтереси та потреби особистості, суспільства, держави.

Зроблено висновок про необхідність розроблення та затвердження Концепції вдосконалення взаємодії підрозділів системи МВС України та засобів масової інформації до 2030 року, теоретико-методичну платформу якої мають складати чітко виділені принципи щодо побудови довірчих та партнерських взаємовідносин Національної поліції з медіагромадськістю задля забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Ключові слова: поліція, засоби масової інформації, взаємодія, принципи, відкритість, прозорість, партнерство.

Shnurko Yana. Principles of cooperation between the National Police and the media

The purpose of writing this scientific article is on the basis of current legislation and practice of its application, as well as the achievements of domestic scientists to determine and explore the principles of interaction between the National Police and the media.

The paper proposes the following definition: the principles of interaction between the police and the media are the guiding ideas enshrined in regulations, which determine the principles of coordination between the National Police and the media to protect human rights and freedoms, combat crime, maintain public safety and order.

The author traditionally divides the principles of interaction between the National Police and the media into general and special. The general principles include: the rule of law; respect for human rights and freedoms; legality; openness and transparency; political neutrality; interaction with the population on the basis of partnership; continuity, as well as the free receipt, dissemination and any other use of information; equality. The following principles of interaction between the National Police and the media at the present stage of social development are highlighted: partnership; active dialogue; dynamism; voluntariness; rationality; efficiency; competence; complexity; social responsibility.

The author emphasizes the need to identify and differentiate the principles of interaction between the National Police and the media and the principles of informing citizens about the state of law and order and law enforcement activities of the National Police.

The principles of informing citizens about the state of law and order and law enforcement activities of the National Police include: objectivity, timeliness, reliability, significance, usefulness, priority of private and private life of citizens, focus on the interests and needs of the individual, society and state.

It is concluded that it is necessary to develop and approve the Concept of improving the interaction of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the media by 2030, the theoretical and methodological platform of which should be clearly defined principles for building trust and partnership between the National Police and the media to protect human rights and freedoms, combating crime, maintaining public safety and order.

Key words: *police, media, interaction, principles, openness, transparency, partnership.*

Актуальність теми. Концептуальні засади підвищення ефективності функціонування Національної поліції України та всієї правоохоронної системи загалом включають питання системної взаємодії поліції із засобами масової інформації (далі – ЗМІ) та визначення основних принципів взаємодії органів правопорядку із ЗМІ, громадськими об'єднаннями, населенням для реалізації конструктивного співробітництва у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. ЗМІ досі є незамінним джерелом інформаційного забезпечення громадськості та виступають необхідним громадянським інститутом, що забезпечує двосторонній зв'язок поліції та суспільства. ЗМІ виконують не тільки соціально значиму, але й багатофункціональну роль у правоохоронній діяльності поліції, включаючи систематичне висвітлення різних аспектів її діяльності у суспільстві. У зв'язку з цим система взаємодія Національної поліції із ЗМІ має розглядатись як взаємовигідна співпраця органу державної влади з інформаційними агенціями телебачення, радіо, друку, інтернет-порталом у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Побудова партнерських відносин між органами та підрозділами Національної поліції – це шлях до підвищення рівня довіри населення до правоохоронного органу, забезпечення міжнародних стандартів відкритості та прозорості діяльності поліції. Водночас варто констатувати відсутність нормативно визначених засад взаємодії Національної поліції та ЗМІ на теренах України, що обумовлює актуаль-

ність теми дослідження та необхідність її наукового вивчення задля подальшого запровадження змін у законодавство.

Стан дослідження проблеми. В Україні питання взаємодії правоохоронних органів з інститутами громадянського суспільства та громадськістю вивчали такі науковці, як Д.І. Адамович, О.М. Бандурка, О.І. Безпалова, Т.З. Гарасимів, Т.Ю. Дашо, Є.В. Зозуля, О.І. Коваленко, М.В. Ковалів, О.В. Кожухар, С.Л. Курило, В.В. Литвин, О.А. Мартиненко, С.В. Медведенко, Ю.С. Назар, О.В. Негодченко, С.Л. Недов, І.Д. Руколайніна, О.Ю. Синявська, В.Д. Сущенко, А.М. Смирнов. Водночас сучасного комплексного дослідження, присвяченого вивченню змісту та класифікації принципів взаємодії Національної поліції та ЗМІ, проведено не було.

Метою наукової статті є визначення та дослідження принципів взаємодії Національної поліції та ЗМІ на підставі норм чинного законодавства та практики його застосування, а також доробку вітчизняних учених. Для досягнення поставленої мети пропонуємо реалізувати такі завдання:

- сформулювати поняття принципів взаємодії поліції із ЗМІ;
- визначити основні принципи взаємодії поліції та ЗМІ;
- відмежувати принципи взаємодії поліції та ЗМІ й принципи інформування громадян про стан правопорядку та правоохоронної діяльності;
- охарактеризувати принципи взаємодії поліції та ЗМІ.

Виклад основного матеріалу. Наслідуючи орієнтації на соціальну спрямованість правоохоронної діяльності поліції, а також у контексті оновлення діяльності органів

та підрозділів Національної поліції та проголошення законності, поваги прав і свобод людини й громадянина, формулювання принципів взаємодії Національної поліції та ЗМІ має відповідати моделі партнерських та довірчих відносин правоохоронного органу та ЗМІ. Це дає змогу більш чітко обґрунтувати основу організації та діяльності органів та підрозділів Національної поліції у напрямі взаємодії із ЗМІ, іншими інститутами громадянського суспільства задля залучення громадськості, широких верств населення у сферу сприяння правоохоронній діяльності, а також позначити найбільш оптимальні напрями, форми та механізми їхньої спільної діяльності, що дають змогу ефективним чином зміцнювати партнерські відносини з громадськістю для підтримки правопорядку та забезпечення публічної безпеки.

З'ясування змісту поняття принципів взаємодії поліції та ЗМІ потребує звернутися до етимології самого поняття «принципи».

Юридичний словник-довідник визначає поняття «принципи» як ідеї, основні засади, що відображають головну мету, завдання, напрями, форми й методи діяльності [1, с. 538]. Аналіз наукової літератури дає змогу дійти висновку, що в теорії права більшість учених принципи права визначає як «основні ідеї», «керуючі ідеї», «вихідні положення», «імперативні вимоги», «нормативно-керівні положення» тощо.

Враховуючи те, що Великий тлумачний словник під взаємодією розуміє взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджену дію між ким-, чим-небудь [2], пропонуємо принципи взаємодії визначити як керівні ідеї погодження діяльності двох і більше суб'єктів між собою.

Запропоноване нами визначення характеризує також принципи взаємодії Національної поліції із ЗМІ, однак специфіка такої взаємодії відображається на змісті поняття «принципи взаємодії Національної поліції та ЗМІ». Відповідно, варто врахувати особливості такої взаємодії для визначення окресленого нами поняття, які виявляються у пріоритетних завданнях, що стоять перед Національною поліцією і на які передусім спрямована діяльність цього органу виконавчої влади.

Принципи у теорії права завжди є правовими явищами, тобто мають бути формально визначеними у нормативно-правових актах і відображати не просто правила поведінки, а основні правила поведінки. При цьому зауважимо, що нормативно не встановлено поняття та види принципів взаємодії Національної поліції та ЗМІ, тому пропонуємо нормативно визначити його з урахуванням уже висловлених ідей.

На наш погляд, під принципами взаємодії поліції та ЗМІ доцільно розуміти закріплені у нормативно-правових актах керівні ідеї, які визначають засади узгодження дій між Національною поліцією та ЗМІ задля забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Постановка проблеми взаємодії Національної поліції та ЗМІ, орієнтованої на моделювання партнерських взаємовідносин та визначення основних принципів подібної взаємодії, порушує питання правового регулювання двостороннього співробітництва цих суспільно значущих інститутів. Відповідно до законодавства у сфері охорони публічного порядку, захисту прав та свобод громадян, забезпечення публічної безпеки, Національна поліція взаємодіє із ЗМІ на основі конституційних та інших нормативних документів та суворо відповідає положенням, що визначають стратегію (модель) відносин (співпраці) між органами правопорядку та ЗМІ.

Щодо конкретного нормативно-правового акта, в якому, на нашу думку, слід закріпити це визначення, то таким актом може бути Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції вдосконалення взаємодії підрозділів системи МВС України та засобів масової інформації до 2030 року», на необхідності розроблення якої ми вже наголошували в інших наукових дослідженнях. Документ має виходити з необхідності розширення співробітництва МВС України з громадянським суспільством, подальшої реалізації узгодженої політики у сфері формування у громадян об'єктивної оцінки діяльності поліції, підвищення правової культури суспільства, створення позитивного образу поліцейського.

Також у змісті цієї Концепції варто визначити види принципів взаємодії

Національної поліції та ЗМІ, проте щодо визначення таких видів вітчизняні науковці також не мають єдиної позиції.

Хоча традиційною серед науковців уже стала тенденція до розподілу принципів взаємодії Національної поліції з інститутами громадянського суспільства на загальні та спеціальні [3; 4], єдності щодо виокремлення конкретних видів принципів такої взаємодії не відбулося. Зокрема, О.В. Кожухар до спеціальних принципів такої взаємодії відносить принципи планування, оперативності та безперервності, чіткого розмежування повноважень, добровільності, індивідуальності та колективності, науковості, конфіденційності, доцільності, наявності єдиної інформаційної бази, раціональності та ефективності, самоврядування, територіальності, забезпечення взаємного зацікавлення суб'єктів взаємодії, відповідальності суб'єктів взаємодії за організацію і виконання спільних заходів тощо [3, с. 36–37]. С.Л. Недов у дисертаційній роботі до спеціальних принципів взаємодії органів внутрішніх справ та ЗМІ відносить принципи єдності, централізації, достатності, мінімізації ієрархії, оптимальності, компетентності, комбінування, ієрархічності, раціональності, а також територіально-галузевий, функціональний та зонально-предметний принципи [4, с. 5].

Окремо зазначимо, що у своїй діяльності (у тому числі, під час взаємодії зі ЗМІ) Національна поліція керується принципами, які визначені Законом України «Про Національну поліцію», а саме принципами верховенства права; дотримання прав і свобод людини; законності; відкритості та прозорості; політичної нейтральності; взаємодії з населенням на засадах партнерства; безперервності [5]. Саме ці принципи прийнято називати загальними для взаємодії поліції та ЗМІ. Зміст таких принципів детально розкритий у нормах Закону, а також неодноразово розкритався у дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних учених.

Крім того, принципи забезпечення доступу до публічної інформації також визначені на законодавчому рівні. Так, ними є принципи прозорості та відкритості діяльності суб'єктів владних повноважень; вільного отримання, поширення та будь-

якого іншого використання інформації, що була надана або оприлюднена відповідно до закону, крім обмежень, установлених законом; рівноправності незалежно від ознак раси, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак [6]. Вони доповнюють зміст загальних принципів взаємодії Національної поліції та ЗМІ.

Узагальнюючи наведене, можемо виділити такі принципи взаємодії Національної поліції та ЗМІ на сучасному етапі суспільного розвитку, як принципи партнерства; активного діалогу; динамічності; добровільності; раціональності; ефективності; компетентності; комплексності; соціальної відповідальності. Розкриємо ці принципи більш детально для того, щоб зрозуміти сутність, яку ми вкладаємо у них.

Партнерство між Національною поліцією та ЗМІ у процесі взаємодії передбачає двосторонню співпрацю задля забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Такі відносини мають бути рівноправними, взаємовигідними, партнерськими.

Аналіз взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції та ЗМІ дає змогу говорити про односторонній інформаційний та пропагандистський напрями співпраці, тобто взаємодія поліції та ЗМІ сьогодні полягає у доведенні до громадськості інформації про результати діяльності її органів та підрозділів, події, які відбулися всередині поліцейської системи, проблеми, які виникають у роботі поліцейських, а також доведенні інших інформаційних повідомлень, з одного боку. З іншого боку, спостерігається пропагандистський характер повідомлень у ЗМІ задля формування позитивного іміджу поліцейського та Національної поліції загалом, тобто не відбувається двостороннього діалогу, за якого висвітлюватиметься об'єктивно діяльність органів та підрозділів Національної поліції. Крім того, передача інформації відбувається однією стороною: від поліцейських до журналістів. Недостатньо поліцейськими використовуються ресурси ЗМІ для виконання службових завдань, а ЗМІ недостатньо активно надають допомогу, проявляють ініціативу

у співробітництві з поліцейськими, вживають заходів для вдосконалення діяльності поліцейських. Відповідно, лише активний двосторонній діалог сприятиме підвищенню ефективності взаємодії Національної поліції та ЗМІ.

Темп сучасного суспільства передбачає оперативність обміну інформацією, залучення електронних ресурсів для здійснення практично всіх видів діяльності державних органів, у тому числі органів Національної поліції, швидкість прийняття рішень (особливо під час поліцейської діяльності) тощо, тобто принцип динамічності взаємодії Національної поліції із ЗМІ є логічним в умовах стрімкого та прогресивного суспільства. Інформація, яка актуальна сьогодні, завтра може бути нецікавою та застарілою для населення.

Принцип добровільності передбачає здійснення взаємодії Національної поліції та ЗМІ на добровільних засадах за умови обопільної згоди та зацікавленості у співпраці. У разі дотримання цього принципу рівень ефективності окресленої взаємодії зростатиме.

Принцип раціональності передбачає визначення об'єктивної необхідності вжиття тих чи інших спільних заходів Національної поліції та ЗМІ. Втілення принципу раціональності можливе за умови продуманої, логічно-послідовної співпраці між поліцейськими та ЗМІ, а вжиті заходи взаємодії мають бути усвідомленими та обміркованими для ефективного досягнення мети такої співпраці.

Принцип ефективності означає, що всі вжиті заходи в рамках взаємодії Національної поліції та ЗМІ мають бути спрямованими на досягнення мети такої взаємодії. В ідеалі кожна спільна дія поліцейських із представниками ЗМІ має досягати результату, на який вона була розрахована.

Компетентність взаємодії Національної поліції та ЗМІ означає професіоналізм обох представників зазначених інститутів, які вступають у діалог.

Взаємодія Національної поліції та ЗМІ має відбуватися у всіх напрямках поліцейської діяльності із залученням структурних та системних елементів поліції, а також як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Саме за таких умов, тобто шляхом реалізації принципу

комплексності, можна спостерігати цілісну взаємодію.

Соціальна відповідальність – це етичний принцип, зміст якого полягає в тому, що задля реалізації громадської позиції у процесі прийняття рішень щодо взаємодії поліції та ЗМІ необхідно враховувати як інтереси органів та підрозділів Національної поліції та ЗМІ, які приймають ці рішення, так і інтереси, цінності й цілі широких соціальних груп, суспільства загалом.

Дотримання цих принципів передбачає постійний обмін інформацією, орієнтованість на споживачів інформації, акцент на діалог, активне проведення прес-конференцій, онлайн-конференцій, круглих столів, зустрічей керівників із журналістами, громадянами тощо.

Системне вирішення проблеми взаємодії актуалізує потребу виділення та розмежування принципів взаємодії Національної поліції та ЗМІ й принципів інформування громадян про стан правопорядку та правоохоронної діяльності Національної поліції, а також їх розроблення та теоретико-методологічного обґрунтування. Важливо уточнити їх смисловий зміст, визначити основні напрями, форми, перспективні шляхи двосторонніх взаємин. Все це має не тільки теоретичну, але й практичну спрямованість, що доповнює наявні практичні напрацювання, проекти, програми, що збагачує методичні матеріали, виступає методологічною платформою під час розроблення нормативних документів у сфері взаємодії Національної поліції та ЗМІ.

Одними з необхідних положень дієвої стратегії взаємодії Національної поліції із ЗМІ, що визначають ефективність взаємовідносин між двома соціально важливими інститутами, є розроблення та визначення принципів інформування громадян про стан правопорядку та правоохоронну діяльність Національної поліції, таких як принципи об'єктивності, своєчасності, надійності, значимості, корисності, пріоритету приватного, особистого життя громадян, орієнтованості на інтереси та потреби особистості, суспільства, держави. При цьому організація подачі інформації задля реалізації службових завдань у повсякденній практиці і за надзвичайних обставин повинна мати диференційований характер, керуючись

нормами українського законодавства та поняттями «таємниця слідства», «служба таємниця» тощо.

Висновок. Задля підвищення ефективності діяльності поліції та подальшого вдосконалення взаємодії Національної поліції із ЗМІ вважаємо за потрібне розробити та затвердити Концепцію вдосконалення взаємодії підрозділів системи МВС

України та засобів масової інформації до 2030 року, теоретико-методичну платформу якої складають чітко виділені принципи щодо побудови довірчих та партнерських взаємовідносин Національної поліції із медіагромадськістю задля забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Юридичний словник-довідник / за ред. Ю.С. Шемшученка. Київ, 1996. 696 с.
2. Словник української мови : в 11 т. Т. 1. 1970. 346 с. URL: <http://sum.in.ua/s/vzajemodija>.
3. Кожухар О.В. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами і підрозділами Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2021. 278 с.
4. Недов С.Л. Організаційно-правові засади взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Харків, 2009. 19 с.
5. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. С. 379.
6. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. С. 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.